

Jean L e B l a n c, *Dictionnaire biographique des évêques catholiques du Canada. Les diocèses catholiques canadiens des Églises latine et orientales et leur évêques; repères chronologiques et biographiques, 1658-2002*, Ottawa: Wilson & Lafleur 2002, ss. 882.

W roku 2008 minęła 350. rocznica ustanowienia katolickiej hierarchii w Kanadzie, zwanej w tamtym czasie Nową Francją. Dnia 13 IV 1658 papież Aleksander VII erygował tu wikariat apostolski ze stolicą w Quebecu, który powierzył pochodzącemu ze znanego rodu Montmorencyów Franciszkowi Laval de Montmorency, prekonizowanemu 3 VI tego roku tytulariuszem Petry. Był to pierwszy biskup kanadyjski (konsekrowany w podparyskim opactwie Saint-Germain-des-Prés, którego opatem komendatoryjnym został w kilkanaście lat później były król Polski Jan II Kazimierz). Od tamtego momentu minęło trzy i pół stulecia, w którym to czasie nastąpił znaczący rozwój katolickich struktur hierarchicznych w Kanadzie. Współcześnie obejmują one 17 metropolii oraz 63 diecezje i archidiecezje obrządku rzymskokatolickiego, a ponadto jedną metropolię (z pięcioma biskupstwami) obrządku bizantyjsko-ukraińskiego (greckokatolickiego), trzy diecezje, jedną eparchię i jeden egzarchat innych

obrzędów wschodnich oraz ordynariat polowy (zob. *Annuaire de l'Église catholique au Kanada 2005*, Montreal 2005, s. 74-417). Z wszystkimi tymi jednostkami organizacji terytorialnej Kościoła katolickiego, spośród których wiele powstało jeszcze w XIX stuleciu, związane są imiona biskupów pełniących tamże posługę. Do nich właśnie odnosi się wydany w kanadyjskiej serii *Gratianus. Instruments de Recherche*, w której publikowane są rozmaite kompendia, służące jako „pomoce naukowe” w pracy badawczej, okazały słownik biograficzny autorstwa Jeana LeBlanca, który nad swoim dziełem pracował przez kilka dziesięcioleci, w związku z czym mówić można o w pełni dojrzałym owocu żmudnych, wieloletnich trudów badawczych, zdecydowanie wyróżniającym się na tle podobnego rodzaju słowników biograficznych członków episkopatu różnych krajów, przygotowywanych często naprędce jako zainspirowane jakimiś jubileuszami wydania okolicznościowe.

W rekomendowanej czytelnikowi publikacji zamieszczone zostały wprawdzie stosunkowo zwarte, niemniej nasycone faktografią życiorysy katolickich biskupów kanadyjskich, wszystkich wspomnianych tu obrzędów, z lat 1658-2002, jak również przedstawicieli dyplomatycznych Stolicy Apostolskiej w Kanadzie od roku 1853. Łącznie uwzględniono 563 postacie, co – zważywszy, że w odnoszącym się do naszych rodzimych realiów i obejmującym wieki X-XX leksykonie P. Niteckiego *Biskupi Kościoła w Polsce* not biograficznych (nieporównanie zresztą skromniejszych zarówno pod względem objętości, jak przede wszystkim zasobu podawanych informacji na temat *curriculum vitae* każdego z hierarchów) jest niewiele ponad półtora tysiąca – stanowi liczbę doprawdy imponującą. Porównując jeszcze dzieło J. LeBlanca z wyżej wspomnianą polską publikacją, w założeniu o analogicznym charakterze, zdecydowanie *in plus* wyróżnia się ono również tym, że oprócz ściśle rozumianego grona hierarchów Kościoła kanadyjskiego, uwzględnieni zostali w osobnych działach także reprezentanci Stolicy Świętej, sprawujący swą misję w tym właśnie kraju (na co wskazano już wcześniej), a obok nich zestawiono również czynnych w innych krajach biskupów czy to pochodzących z Kanady, czy też pracujących tu duszpasterstwo przed otrzymaniem sakry (ewentualnie i po, jeśli nie należeli do episkopatu kanadyjskiego). Łatwo zatem dostrzec, że ramy tematyczne owej edycji nakreślone zostały w sposób maksymalistyczny, co oczywiście postawiło Autora przed koniecznością przeprowadzenia zakrojonych na o wiele szerszą skalę kwerend archiwalnych i przede wszystkim bibliograficznych.

Jeśli chodzi o konstrukcję omawianej książki, to składa się ona z dwóch zasadniczych części, z których pierwsza opatrzona jest tytułem *Le cadre administratif et historique*, zaś druga, to *Biographies*. W owym zasadniczym „korpusie” biograficznym, mieszczącym się na s. 229-881, życiorysy ułożone zostały w porządku alfabetycznym, a jedynie w części dotyczącej reprezentantów Stolicy Apostolskiej (s. 229-272) obowiązuje porządek chronologiczny. Skoro zaś mowa o biogramach, to konstrukcja poszczególnych jest następująca. Nagłówek składa się z nazwiska i imienia (lub imion) oraz lat życia (same daty roczne; w przypadku osób żyjących, wyłącznie rok urodzenia), a prócz tego widnieją tam nadto sygły zakonne, wskazujące na przynależność do konkretnego zakonu lub zgromadzenia zakonnego hierarchów wywodzących się spośród kleru regularnego. Zestawienie owych sygli, wraz z ich objaśnieniem, zawarte zostało na s. 225-228, przy czym dla wygody czytelnika Autor doko-

nał tam również przyporządkowania do każdej z owych rodzin zakonnych nazwisk reprezentujących ją hierarchów kanadyjskich, których doliczyć się można aż 202 (najlicniejszą grupę tworzą misjonarze oblaci Maryi Niepokalanej, obok których wielu jest także suplicjanów, ojców białych, franciszkanów czy eudystów). Po rzeczonym nagłówku następuje zasadnicza część biogramu, w której w formie narracyjnej zaprezentowany został w sposób raczej dość zwięzły bieg życia danej osoby, tylko w przypadku bardziej eksponowanych i wyróżniających się postaci uzupełniony o zwykle kilkudzaniową, ogólną charakterystykę ich działalności. Warto zwrócić też uwagę, iż każdorazowo J. LeBlanc z należytą dbałością podał informacje o czasie i miejscu sakry oraz głównym konsekrateurze i współkonsekrateurach poszczególnych członków kanadyjskiego episkopatu, co stanowi niepomierne ułatwienie przy rekonstruowaniu ich sukcesji apostolskiej (sukcesji święceń biskupich), która to problematyka na gruncie polskim traktowana była do niedawna całkiem „po macoszemu”. Wreszcie poniżej każdego biogramu Autor przytoczył brzmienie dewizy (zawołania biskupiego) danego hierarchy oraz zawarł wskazania natury bibliograficznej, odnoszące się do źródeł archiwalnych i literatury przedmiotu, osobno podając również, gdzie zainteresowany czytelnik może dotrzeć do wizerunku konkretnego biskupa (*Iconographie*), jak i przedstawienia jego herbu (*Armoiries*). Tego rodzaju kwestionariusz winien zatem zadowolić nie tylko historyków Kościoła, ale również heraldyków czy historyków sztuki. *Index des nommes* nietypowo umieszczony został przed biogramami, na s. 273-279, co stanowi wszakże pochodną faktu, iż nie mamy tu do czynienia z indeksem osobowym do całej książki, lecz tylko do części pierwszej.

Posiada ona charakter merytorycznego wprowadzenia w problematykę rozwoju struktur hierarchicznych Kościoła katolickiego na obszarze dzisiejszej Kanady, stąd też znajdujemy w niej zarówno prezentację dziejów tamtejszej kościelnej organizacji terytorialnej (diecezjalnej), jak i zaopatrzone w stosowne noty historyczne zestawienie stolic tytularnych, które były nadawane dotychczas przez papieży nierezydencjalnym biskupom kanadyjskim (do każdego z tychże biskupstw nie omieszkało przyporządkować nazwisk konkretnych członków episkopatu tytularnego). Najwięcej wszakże miejsca zajmuje w owej części pierwszej dział *Les diocèses et leurs évêques*, zawierający dane natury historycznej i geograficzno-statystycznej o każdej z diecezji – wraz z chronologią jej pasterzy oraz wskazówkami bibliograficznymi (s. 35-124). Wszystkie używane w książce skróty, odnoszące się do przywoływanych źródeł oraz publikacji, objaśnione zostały w ramach odrębnych zestawień (s. 19-26, 33-34). Całość poprzedza przedmowa, wstęp odautorski i podziękowania, brakuje natomiast – co niewątpliwie stanowi mankament edycji, skądinąd jednak jeden z nielicznych – mapy czy też raczej zbioru map, na których by został zaprezentowany rozwój struktur organizacji terytorialnej Kościoła katolickiego w Kanadzie w ciągu owych trzech i pół wieku istnienia tamże katolickiej hierarchii.

Zaprezentowany tu pokrótce leksykon biograficzny, choć dotyczy dziejów kościelnych dość odległego w stosunku do Polski zakątka świata, bez wątpienia spotka się z zainteresowaniem historyków Kościoła również z Europy Środkowo-Wschodniej. Wystarczy wspomnieć, iż wcale pokaźną grupę pośród uwzględnionych przez J. LeBlanca postaci tworzą hierarchowie grekokatolicki, pełniący posługę pasterską pośród licznej w Kanadzie diaspory ukraińskiej (trafiają się zresztą i ściśle „polskie

akcenty”, żeby wskazać chociażby na osobę biskupa Matthew Francisa Ustrzyckiego – s. 851). Jest wszakże i druga płaszczyzna, w kontekście której rodzimi badacze chrześcijańskiej przeszłości i współczesności Polski winni z uzasadnioną ciekawością sięgnąć po rzeczony tytuł. Otóż tego rodzaju edycji póki co możemy kanadyjskim historykom Kościoła jedynie pozazdrościć, w odniesieniu bowiem do polskich realiów, gdzie aktualnie diecezji katolickich jest zdecydowanie mniej, aniżeli w Kanadzie (jakkolwiek niektóre z nich mają za to o wiele starszą metrykę), brak wciąż analogicznego opracowania, które by czyniło zadość oczekiwaniom naukowej krytyki. Idealem byłaby edycja, gdzie obok członków episkopatu Polski uwzględnieni by zostali także liczni hierarchowie polskiego pochodzenia i przede wszystkim Polacy czynni w służbie Stolicy Apostolskiej, włączeni do grona następców apostołów. Można oczywiście rozważyć celowość dodania – wzorem Jeana LeBlanca – życiorysów nuncjuszów apostolskich (i – konsekwentnie – legatów papieskich), czynnych w ciągu wieków na ziemiach polskich, choć wydaje się, że w tym akurat przypadku ich losy i działalność należałoby przedstawić w ramach osobnej publikacji książkowej, nie zaś wyłącznie jako aneks do słownika biograficznego rodzimych hierarchów. Ów zaś jest póki co wciąż jedynie postulatem i zarazem wyzwaniem dla historyków Kościoła z Polski, bowiem wspomniana wyżej publikacja P. Niteckiego stanowi jedynie drobny krok w tym kierunku, a przy tym jej „wartość użytkową” wydatnie obniża ogromna wprost ilość błędów, tamże widniejących, nie mniej zaś ograniczenie zawartej w poszczególnych notach biograficznych warstwy faktograficznej do zgoła absolutnego minimum.

Krzysztof R. Prokop

¹ A. Z a p a r t, *Szkolnictwo parafialne w archidiecezji krakowskiej od XVI do XVIII wieku*, Lublin 1983, s. 39.